

การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยวิสาหกิจเพื่อสังคม กรณีศึกษาชุมชนท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร

นิจพร แสงสุขเอี่ยม¹

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : 4 ตุลาคม 2566
วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : 28 พฤศจิกายน 2566
วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 25 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยศึกษาจากเอกสารและสื่อต่าง ๆ ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัดซึ่งจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมแบบไม่ประสงค์แบ่งปันผลกำไรผู้ถือหุ้น ใช้รูปแบบองค์กรเอกชนในการบริหารงานโดยให้ความสำคัญกับการบริหารงานบุคคล นอกจากค่าตอบแทนรูปแบบตัวเงินในอัตราที่พนักงานพอใจบริษัทยังให้ความสำคัญกับเรื่องคุณค่าทางจิตใจจากการได้ทำประโยชน์ให้กับสังคมและให้ความสำคัญต่อคุณค่าทางจิตใจของอาสาสมัคร และภาคีเครือข่ายเช่นเดียวกันบริษัทได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาชุมชน รวมกว่า 60 กิจกรรม ในระยะเวลาทำงานประมาณ 4 ปี จัดเป็น 9 ประเภทได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน กิจกรรมเพื่อให้บริการชุมชนและนักท่องเที่ยว กิจกรรมด้านการศึกษาและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมด้านการพัฒนาพื้นที่ กิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคลากร กิจกรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว กิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด และกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือคนในชุมชนโดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการนำฐานทรัพยากรมาใช้ พบว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้สร้างความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีกับชุมชนอย่างมากและยังสร้างโอกาสให้คนในชุมชนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองในการเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการท่องเที่ยวชุมชนและการพัฒนาชุมชน

คำสำคัญ : วิสาหกิจเพื่อสังคม, การส่งเสริมการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวชุมชน, ชุมชนท่าฉลอม, สมุทรสาครพัฒนาเมือง

¹ Corresponding Author E-mail : tuuuuuuuu@hotmail.com

COMMUNITY TOURISM PROMOTION BY SOCIAL ENTERPRISE
THE CASE STUDY OF THA CHALOM COMMUNITY, SAMUTSAKHON

Nijaporn Sangsuk-iam

Faculty of Social Administration, Thammasat University

Received : October 4, 2023

Revised : November 28, 2023

Accepted : December 25, 2023

Abstract

The objective of this qualitative research is to examine the promotion of community tourism by a social enterprise. The research utilizes document analysis on various media sources, and in-depth interviews. The findings reveal that Samutsakhon City Development Company, registered as a social enterprise, does not seek to distribute profits to shareholders. It follows an effective organizational structure with a strong emphasis on personnel management. In addition to providing monetary compensation at a satisfactory rate, the company places importance on the values derived from benefiting the community, as well as emphasizing those values to volunteers and network partners. The company has conducted more than 60 activities over a period of approximately four years, across nine categories, including community engagement, community and tourist services, Arts/Culture research and preservation, area development, environmental conservation, community personnel development, community tourism development, marketing and public relations, and social welfare. The company's emphasis on community involvement and resource utilization has brought significant positive changes in the community and has provided opportunities for community members to learn and develop through their participation in these activities, which are vital for community tourism and community development.

Keywords: Social enterprise, Tourism promotion, Community tourism, Tha Chalom Community, Samutsakhon City Development Company

บทนำ

การท่องเที่ยวนับเป็นกิจกรรมสำคัญในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรมนุษย์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลง และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก จนได้ถูกบรรจุไว้เป็นหมวดหมู่ที่ 2 ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวในประเทศไทย ให้เป็นการท่องเที่ยวคุณภาพสูง เพิ่มการพึ่งพานักท่องเที่ยวในประเทศ และกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจสู่พื้นที่ ด้วยการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในทุกมิติ ทำให้ภาครัฐได้จัดตั้งหน่วยงานเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้น นอกจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งมีภารกิจหลักในการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเน้นให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวต่างชาติแล้ว ยังได้มีการจัดตั้ง องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ขึ้นโดยมีรูปแบบการบริหารงานแบบองค์การมหาชนเพื่อดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามที่คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติมอบหมาย (องค์การบริหารพื้นที่พิเศษ, 2566)

องค์การบริหารพื้นที่พิเศษได้บูรณาการการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ที่สร้างประโยชน์และความยั่งยืนให้กับท้องถิ่น ตลอดจนเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เป็นที่นิยมมากขึ้น ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาได้สร้างประโยชน์ให้กับชุมชนในพื้นที่เป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมการท่องเที่ยวขององค์การบริหารพื้นที่พิเศษ จำกัลดการส่งเสริมอยู่เพียงในพื้นที่ที่มีศักยภาพ รวม 9 แห่ง (องค์การบริหารพื้นที่พิเศษ, 2566)

ด้วยแนวคิดที่ว่า หากรอการพัฒนาจากทางภาครัฐ ซึ่งมีข้อจำกัดในเรื่องโครงสร้างการบริหารจัดการที่มีขั้นตอนมาก ต้องใช้เวลานาน และข้อจำกัดเรื่องงบประมาณที่ต้องรอการจัดสรร ไม่สามารถกระจายไปในทุกพื้นที่อย่างทั่วถึง จึงเกิดกระแสการพัฒนาเมืองโดยคนในท้องถิ่น ที่เห็นปัญหา และต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ของตนเองอย่างรวดเร็ว ได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งเครือข่ายบริษัทพัฒนาเมืองขึ้นในหลายพื้นที่ บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด เป็นอีกหนึ่งบริษัทที่เกิดขึ้นจากแนวคิดดังกล่าว โดยได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมแบบไม่แบ่งปันผลกำไรให้ผู้ถือหุ้น เพื่อแสดงเจตนาที่ชัดเจนในการทำประโยชน์ให้กับท้องถิ่นอย่างแท้จริง ดำเนินกิจการในลักษณะกิจการเพื่อสังคม ที่มีรูปแบบการบริหารงานแบบเอกชนเรื่องราวของ บริษัท สมุทรสาครพัฒนาเมือง (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ได้รับเลือกให้นำมาเผยแพร่ในหนังสือ เข้มทิศพัฒนาเมือง เล่มที่ 1 ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นบริษัทพัฒนาเมืองที่เพิ่งก่อตั้งเพียงไม่นาน และมีผลงานที่ปรากฏเป็นรูปธรรม ควรค่าแก่การเรียนรู้ และแลกเปลี่ยน (เข้มทิศพัฒนาเมือง, 2561)

โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม เป็นหนึ่งในโครงการเพื่อสังคมของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาเมืองผ่านการท่องเที่ยวชุมชน นอกจากประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ บริษัทยังให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้ การพัฒนาคน และการมีส่วนร่วม ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมาได้สร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นให้กับชุมชนอย่างชัดเจน (เข้มทิศพัฒนาเมือง, 2561)

การดำเนินงานของบริษัท สมุทรสาครพัฒนาเมือง (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัดได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยมีรางวัลที่ได้รับเป็นเครื่องพิสูจน์ได้แก่ รางวัลงานวิจัยยอดเยี่ยม จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกว.) ในโครงการสำรวจและสังเคราะห์ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวในการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร (พ.ศ. 2562) รางวัลคนดีศรีสาคร สาขาการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย จากสภาวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสาคร ให้กับหัวหน้าโครงการพัฒนาเมืองผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน (พ.ศ. 2562) รางวัลกิจการต้นแบบของจังหวัดสมุทรสาคร จากสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) ใน

โครงการพัฒนาสู่สุดยอดเอสเอ็มอีจังหวัดปี 2563 (พ.ศ. 2563) รางวัลคนดีศรีสาคร ประเภทองค์กร สาขาส่งเสริมองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง (พ.ศ. 2564)

การศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาชุมชนและพัฒนาเมือง จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพื่อการนำบทเรียนที่ได้มาเป็นองค์ความรู้ในด้านการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยว การบริหารงานองค์กรเพื่อสังคม และการพัฒนาเมืองผ่านการท่องเที่ยวชุมชน สร้างประโยชน์ต่อการพัฒนาในพื้นที่อื่น ๆ โดยองค์กรอื่น ๆ ต่อไปในการศึกษาครั้งนี้จึงมีขอบเขตการศึกษาเพื่อให้ทราบข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยว และคนในชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนโดยวิสาหกิจเพื่อสังคม

ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

แนวคิดการถอดบทเรียน

ความหมายของการถอดบทเรียน คือการสกัด หรือกลั่นข้อมูลจากประสบการณ์ปฏิบัติที่ผ่านมา เพื่อนำมาร้อยเรียงให้เกิดเป็น “ชุดความรู้” เพื่อนำไปพัฒนาต่อ และเป็นทุนทางปัญญาขององค์กร โดยหลักการสำคัญของการถอดบทเรียนคือ อะไรที่ได้อยู่แล้ว ควรจะนำมาเป็นบทเรียนในการปฏิบัติเพื่อให้ดียิ่งกว่าเดิม เมื่อปฏิบัติในลักษณะเดียวกันหรืออะไรที่ล้มเหลว ก็สามารถเรียนรู้จากความผิดพลาดนั้น และแก้ไขป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำ การถอดบทเรียนเริ่มจากคำถาม 4 ข้อ ได้แก่ 1) ความสำเร็จที่คาดหวังของโครงการ 2) สิ่งที่เกิดขึ้นจริงจากการปฏิบัติ 3) ทำไมความสำเร็จที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงจึงแตกต่างกัน 4) จะทำอะไรให้ดีขึ้นต่อไปในอนาคต(จตุพร วิศิษฏ์โชติอังกูร,2562)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการถอดบทเรียน คือการทำให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ หรือนวัตกรรมที่ค้นพบจากการวิเคราะห์ เชื่อมโยง กระบวนการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งกระบวนการวางแผน การแก้ไขปัญหา การปฏิบัติผ่านกลไกและเครื่องมือต่าง ๆ (นิคม สุวพงษ์,2565)

จากแนวคิดการถอดบทเรียน แสดงให้เห็นว่า การถอดบทเรียนเป็นเครื่องมือ และกระบวนการที่สำคัญ ในการสกัดองค์ความรู้ วิธีการปฏิบัติงานจากโครงการที่ได้ดำเนินแล้ว หรือกำลังดำเนินการ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินการที่ดีขึ้น ทั้งในปัจจุบัน และในอนาคต เป็นการเรียนรู้ในหมู่ผู้ปฏิบัติ เป็นการสร้างองค์ความรู้ เพื่อยกระดับสิ่งที่ได้ปฏิบัติมาให้ดีขึ้น เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการพัฒนา ทำให้เกิดกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และสามารถเป็นต้นแบบการปฏิบัติงานที่ดี และเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารองค์กร และองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสังคม

แนวคิดเรื่องกระบวนการบริหารงาน มีผู้นำเสนอในหลายรูปแบบ ซึ่งมีแนวคิดหลักคล้ายคลึงกัน แตกต่างกันในรายละเอียดบางอย่าง ในที่นี้ได้เลือกแนวคิดกระบวนการบริหารแบบ POSDCoRB ตามแนวคิดของ ลูเธอร์ กุลิก และไลนอล อูวิก (Luther Gulick and Lyanall Urwick 1973:17) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 7 กระบวนการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การรายงานผลและประชาสัมพันธ์ และการบริหารงบประมาณ(ภาพร (ศิริอร) ชันธหัตถ์,2549)

การบริหารองค์กรเพื่อสังคม นอกจากต้องใช้หลักการบริหารจัดการในส่วนต่าง ๆ เช่นเดียวกับองค์กรธุรกิจอื่น ๆ ยังต้องให้ความสำคัญกับการบริหารคน และความสัมพันธ์ของคนในองค์กรเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ เพราะสำหรับ

บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ขององค์กรนั้น เงินเดือนและการเลื่อนตำแหน่งอาจไม่ใช่แรงจูงใจที่เพียงพอ คนในองค์กรเพื่อสังคม หรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรมักจะมีความต้องการเกินกว่านั้น แม้ได้รับเงินเดือนแล้ว เขาก็ยังต้องการบรรลุความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ด้วย ซึ่งก็คือความพึงพอใจที่ได้ให้บริการแก่คนอื่น หรือทำเพื่อสังคม มิฉะนั้นแล้วเขาอาจรู้สึกไม่มีคุณค่าไม่รู้สึกรู้ว่าสามารถสนองความต้องการ หรือความเป็นตัวตนของตัวเองได้ หากพบว่าองค์กรไม่แสวงหากำไรไม่ได้ทำประโยชน์อะไรอย่างชัดเจนให้กับผู้อื่น นอกจากนี้การบริหารองค์กรเพื่อสังคม ยังต้องคำนึงถึงบุคคลที่เป็นอาสาสมัคร ถึงแม้บุคคลเหล่านี้จะไม่ได้รับเงินเดือน แต่ก็จำเป็นต้องมีบทบาทสำคัญและเป็นกำลังใจในการทำงาน จากแนวคิดในเรื่องการบริหารจัดการ แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับทุกองค์กร โดยเฉพาะในการบริหารจัดการองค์กรเพื่อสังคม สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงเพิ่มเติม คือการบริหารคน ทั้งเจ้าหน้าที่ อาสาสมัคร หรือผู้สนับสนุนทรัพยากร เพื่อให้องค์กรสามารถขับเคลื่อนไปได้โดยเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และคงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป (มยุรี อนุมานราชธน,2544)

ข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทพัฒนาเมือง

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์.ฉบับวันที่6 เมษายน 2561 ได้ลงบทสัมภาษณ์ นายธำปนา บุญยประวิตร โดยมีเนื้อหาว่า เป้าหมายหลักของการขับเคลื่อนบริษัทพัฒนาเมือง คือ การแก้ไขปัญหาของเมืองหรือจังหวัดนั้น ๆ อย่างเร่งด่วนและเมื่อแก้ปัญหาเร่งด่วนได้แล้ว ปัญหาอื่น ๆ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในการแก้ปัญหาของเมืองที่มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันของภาคเอกชน

ที่ผ่านมารูปแบบการบริหารของกิจการในเครือข่ายบริษัทพัฒนาเมือง ได้ถูกจัดเป็นการบริหารรูปแบบใหม่ หรือ New Platform 3 ซึ่งอยู่ในระหว่างการพัฒนาของกลุ่มนักวิชาการ และเครือข่ายบริษัทพัฒนาเมือง โดยเป็นการร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานระดับต่าง ๆ ของรัฐบาล และจากการที่บริษัทพัฒนาเมืองเองต่างมีความพร้อมในการลงทุน หรือสามารถชักจูงนักลงทุนให้เข้ามาร่วมลงทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจได้ รูปแบบการพัฒนาใหม่นี้ น่าจะส่งผลดีในการกระตุ้นให้หน่วยงานรัฐได้ดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนให้รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองและเศรษฐกิจไปสู่เป้าหมายได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน (ประชาชาติธุรกิจ, 2561)

แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม(SE: Social Enterprise)

แนวคิดการดำเนินกิจการเพื่อสังคม คือการดำเนินงานหรือกิจกรรมที่ตั้งเป้าหมายหลักเพื่อแก้ไขปัญหาของสังคมอย่างยั่งยืน แต่มีความแตกต่างจากการดำเนินงานแบบเดิม โดยนำแนวคิดการบริหารที่มีประสิทธิภาพของภาคธุรกิจเข้ามาดำเนินการอย่างครบวงจร เพื่อให้วิสาหกิจเพื่อสังคมดำเนินการได้ และมีเงินทุนหมุนเวียนได้ โดยไม่ต้องพึ่งงบประมาณจากแหล่งทุนอื่นหรือเงินบริจาค(นพดล เดชประเสริฐ,2560)

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 (มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2562) กำหนดการจดทะเบียนวิสาหกิจเพื่อสังคม มี 2 ประเภท คือ

- 1) วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้น
- 2) วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้น โดยแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้น ได้ไม่เกินร้อยละ 30 ของผลกำไรทั้งหมด และนำผลกำไรไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ไปใช้เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ความหมายของการท่องเที่ยว อิงตามความหมายขององค์การท่องเที่ยวโลก การท่องเที่ยวหมายถึง การเดินทางพักผ่อน คลายความเครียด แสวงหาประสบการณ์แปลกใหม่ โดยมีเงื่อนไขว่า การเดินทางนั้นเป็นการเดินทางเพียงชั่วคราว และเป็นไปโดยสมัครใจ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,2544)

การท่องเที่ยวชุมชน เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วม สร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว นำไปสู่การเรียนรู้ เข้าใจถึงชุมชนอย่างลึกซึ้ง สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนในชุมชน เป็นเครื่องมือของการพัฒนาคน และพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน (ณัฐพัชร มณีโรจน์, 2560)

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ได้กำหนดยุทธศาสตร์การยกระดับการท่องเที่ยวไทย ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน (Community-Based Tourism: CBT Thailand) โดยมีวัตถุประสงค์ในการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีกลยุทธ์ที่สำคัญ ได้แก่ 1) การพัฒนาคน 2) การเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่น 3) การตลาดที่เหมาะสมกับชุมชน 4) การสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย 5) การประเมินผลด้วยตัวชี้วัด ความสุขของชุมชน และนักท่องเที่ยว (องค์การบริหารพื้นที่พิเศษ,2561)

จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญ สามารถสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยมีการพัฒนาคนเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญควบคู่ไปกับการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” โดย ศิริพร ยังธินะ พบว่าการที่ตลาดน้ำตลิ่งชันสามารถพัฒนาจนมีชื่อเสียงได้ เกิดจากการรวมตัวกันของคนในชุมชนเอง โดยมีปัจจัยที่สำคัญคือมีการมีผู้นำ ที่นอกจากจากมีความสามารถแล้ว ยังมีความเสียสละ และไม่ย่อท้อกับปัญหา ในการดำเนินการเน้นการมีส่วนร่วมและการพึ่งตนเอง ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบ้างแต่ไม่มากนัก ได้รับความร่วมมือจากสถาบันการศึกษา และมีความร่วมมือกับตลาดน้ำอื่น ๆ (ศิริพร ยังธินะ,2559)

งานวิจัยเรื่อง “ข้อจำกัดทางกฎหมายของมาตรการทางภาษีเพื่อส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคม: ศึกษากรณีมาตรการตามพระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร ฉบับที่ 621 พ.ศ. 2559” โดย กรรข เต็มรุ่งเรืองเลิศ พบว่ารัฐมีนโยบายสนับสนุนให้มีการประกอบกิจการวิสาหกิจเพื่อสังคมมากขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับรัฐในการดูแลช่วยเหลือสังคม อย่างไรก็ตามยังพบว่ามีเงื่อนไขที่ไม่ส่งผลต่อการส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม ได้แก่ การจดทะเบียนวิสาหกิจเพื่อสังคมที่มีขึ้นตอนเช้าซ้อน และใช้เวลานานการไม่ให้เกิดประโยชน์ทางภาษีกับทุนส่วนเกินที่เกิดจากการโอนหุ้น ทำให้ผู้ถือหุ้นไม่ได้รับแรงจูงใจจากการสร้างมูลค่าให้กับกิจการ การกำหนดให้ผู้ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีจากการบริจาคให้วิสาหกิจเพื่อสังคมต้องเป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลเท่านั้น และผลทางภาษีนับรวมไปกับรายจ่ายเพื่อการกุศลสาธารณะทั้งหมด (กรรข เต็มรุ่งเรืองเลิศ,2561)

การวิจัยเรื่อง “แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรพัฒนาเมืองในประเทศไทย” โดย พรสรร วิเชียรประดิษฐ์ พบว่าควรมีการจัดตั้งองค์กรที่บริหารจัดการ และรับผิดชอบด้านการพัฒนาเมืองโดยตรง เนื่องจากบริษัทพัฒนาเมืองในรูปแบบเอกชน แม้มີศักยภาพในการจัดหาเงินทุน การบริหารงาน เข้าใจและสามารถแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี แต่ด้วยการมีสถานะเป็นนิติบุคคลเอกชน จึงไม่สามารถประกอบกิจการบางอย่าง ซึ่งต้องอาศัยอำนาจของภาครัฐในการดำเนินการ เช่น การเวนคืนที่ดิน การตรากฎระเบียบต่าง ๆ (พรสรร วิเชียรประดิษฐ์, 2563)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด และวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้



วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ แบ่งตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 3 ชุด ได้แก่ กลุ่มที่ 1: ผู้บริหารบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 2: เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 3: คนในชุมชนท่าฉลอมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 5 คน

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนโดยวิสาหกิจเพื่อสังคม กรณีศึกษาชุมชนท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร” ซึ่งมีขอบเขตการศึกษาเพื่อถอดบทเรียนปัจจัยความสำเร็จของวิสาหกิจเพื่อสังคมในกรณีศึกษานี้ ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) จึงประกอบด้วย ผู้บริหารงานและผู้ปฏิบัติงานของวิสาหกิจเพื่อสังคมในกรณีศึกษา

และคนในชุมชนท่าฉลอมที่เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกิจกรรมและร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานที่วิสาหกิจเพื่อสังคมจัดขึ้น จากการศึกษาวิจัยพบปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วย 4 ด้านดังนี้

1. ด้านการบริหารองค์กรบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ดำเนินงานในลักษณะบริษัทเอกชน ที่มีโครงสร้างการบริหารงานชัดเจน โดยในแต่ละโครงการจะมีผู้บริหารซึ่งเป็นกรรมการและผู้ถือหุ้นของบริษัทเป็นผู้รับผิดชอบ และมีนักพัฒนาโครงการเป็นผู้ดำเนินงานหลัก โดยมีพนักงานธุรการเป็นผู้สนับสนุน เนื่องจากบริษัทได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่ปันผลกำไรให้ผู้ถือหุ้น จึงมีลักษณะเป็นองค์กรเพื่อสังคม จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารพบว่าในการบริหารงานด้านบุคลากร นอกจากจะต้องคำนึงถึงการให้ผลตอบแทนเป็นตัวเงินแล้วพบว่าคุณค่าทางใจที่เกิดจากความสำเร็จที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับที่เกิดจากการได้ทำงานเพื่อสังคมเป็นสิ่งสำคัญที่นักพัฒนาโครงการคาดหวัง การได้รับการยอมรับจากชุมชน การมีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นต่อผู้บริหาร และการให้ความสำคัญโดยให้มีโอกาสร่วมงานกับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ การเข้าพบบุคคลสำคัญ เป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการทำงาน ในการทำงานส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน อาสาสมัคร และคนในชุมชน เป็นบุคลากรที่สำคัญ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีส่วนร่วมสำคัญในการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ บางครั้งทำหน้าที่เช่นเดียวกับผู้บริหาร หรือเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับค่าตอบแทน พบว่าการที่บริษัทได้รับรางวัลจากหน่วยงานภายนอกต่าง ๆ เป็นอีกสิ่งซึ่งสะท้อนความสำเร็จ และช่วยเพิ่มกำลังใจในการทำงาน นอกจากนี้ ในวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์มายัง “บ้านท่าฉลอม” ซึ่งก่อตั้งโดย บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง(วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด และได้ทรงเปิดโอกาสให้ผู้บริหารและอาสาสมัครได้เข้าเฝ้าอย่างใกล้ชิด นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณ และเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงานเป็นอย่างมากในด้านการจัดการทางการเงิน โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอมใช้งบประมาณของบริษัทในการดำเนินงานหลัก ได้แก่ เงินเดือนพนักงาน ค่าใช้จ่ายในสำนักงานงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมเบื้องต้น และได้รับการสนับสนุนโดยทุนส่วนตัวของผู้บริหาร ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การซ่อมแซมปรับปรุงสถานที่ การสนับสนุนค่าที่พักและอาหารให้แก่ภาคีเครือข่าย และสนับสนุนค่าใช้จ่ายในกิจกรรมเพิ่มเติมเพื่อให้การจัดกิจกรรมสำเร็จราบรื่น ในบางครั้งได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย ธุรกิจในพื้นที่ และคนในชุมชน

2. ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว จากการศึกษาเอกสารพบว่าท่าฉลอมมีพื้นที่โอบล้อมด้วยแม่น้ำท่าจีน จนมีลักษณะเกือบเป็นเกาะ ยกเว้นในส่วนที่ติดกับตำบลท่าจีนและบางหญ้าแพรก ซึ่งมีส่วนแคบที่สุดกว้างเพียง 200 เมตร จึงมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีวัด ศาลเจ้า และอาคารบ้านเรือนเก่า เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ที่น่าสนใจ บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง(วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ได้ทำข้อตกลงความร่วมมือกับคณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากร เข้ามาสืบค้น และการศึกษาข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ จากหลักฐานทางศิลปะที่มีในพื้นที่ เพื่อเป็นองค์ความรู้เผยแพร่ให้คนในชุมชนได้เกิดความภาคภูมิใจนำความรู้เหล่านี้ ร่วมกับฐานทรัพยากรในพื้นที่มาใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยได้นำประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนเงินเก่าแก่ ความเป็นชุมชนประมง สินค้าแปรรูปจากการทำประมงการเป็นสุขาภิบาลหัวเมืองแห่งแรกของประเทศ การเป็นต้นทางของรถไฟสายท่องเที่ยวบ้านแหลม-แม่กลอง มาสร้างความน่าสนใจสำหรับการท่องเที่ยว ตั้งแต่เริ่มโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในปี พ.ศ. 2560 และหยุดชะงักในช่วงภาวะโควิด 2019 บริษัทได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวรวมมากกว่า 60 กิจกรรม แบ่งออกเป็น 9 ประเภทได้แก่ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การให้บริการชุมชนและนักท่องเที่ยว กิจกรรมด้านการศึกษาและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมด้านการพัฒนาพื้นที่ กิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคลากร กิจกรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน กิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด และกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือคนในชุมชนโดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการพัฒนาคนในชุมชนควบคู่ไปกับการทำกิจกรรม การเปิดโอกาสให้คน

ในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมไปกับการพัฒนาพื้นที่ ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนมีความเห็นตรงกันโดยสามารถสรุปได้ว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ผ่านมาส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีให้กับคนในชุมชนและมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน

3. ด้านการท่องเที่ยวชุมชน บริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง(วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการจัดการความรู้ ซึ่งนับว่าสอดคล้องกับหลักการท่องเที่ยวชุมชน ได้จัดประชุมหารือกับคนในชุมชนหลายครั้งโดยเฉพาะในช่วงแรก และสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาสาพัฒนาเมืองสมุทรสาคร เพื่อให้เกิดการรวมตัวกันทำประโยชน์ให้กับชุมชน จากการสัมภาษณ์พบว่าในช่วงหลัง ๆ คนในชุมชนที่เข้ามาช่วยจัดกิจกรรมน้อยลง และเป็นเพียงกลุ่มเดิม คนในชุมชนส่วนใหญ่ เปลี่ยนจากการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เป็นการเข้าร่วมในฐานะผู้ร่วมกิจกรรมในด้านการจัดการความรู้ และการพัฒนาคนในชุมชน บริษัทเห็นความสำคัญ และได้มีกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การทำความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยศิลปากร เข้ามาศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมและด้านมานุษยวิทยา องค์ความรู้ที่ได้นอกจากจะตีพิมพ์เป็น “รายงานการสำรวจศึกษาแหล่งศิลปกรรมเมืองสมุทรสาคร: ทำฉลอม ทำจิ้น มหาชัย สมุทรสาคร” หนังสือ “ย้อนรอย “ทำฉลอม” เส้นทางวิถีชีวิต ชุมชนประมงลุ่มน้ำท่าจิ้น” และจัดงานเสวนาเพื่อนำเสนอผลการศึกษาให้กับคนในชุมชนและผู้สนใจ มีผู้สนใจเข้าฟังและร่วมแสดงความคิดเห็นเป็นจำนวนมากจากหลายกลุ่มตั้งแต่เยาวชนจนถึงผู้สูงอายุ และทุกสาขาอาชีพ รวมทั้งพระสงฆ์ในพื้นที่ เป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ผู้รับผิดชอบโครงการได้ร่วมกับนักวิชาการทำงานวิจัยเรื่อง “โครงการสำรวจและสังเคราะห์ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวในการพัฒนาเมืองสมุทรสาคร” และมีกิจกรรมเพื่อพัฒนาคนในชุมชนหลายครั้ง เช่น การพาชุมชนไปทัศนศึกษาการท่องเที่ยวชุมชนที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การจัดอบรมเรื่องการทำโฮมสเตย์โดยวิทยากรจากกรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดลอบรมเรื่องแนวคิดการออกแบบเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ให้กับนักเรียนในชุมชน และจัดกิจกรรมนำเสนอผลงานชื่อ “พิพิธภัณฑน์มีชีวิต ผลงาน kids ออกแบบ” จัดอบรมทักษะการนำเที่ยวให้กับผู้ให้บริการสามล้อถีบ อบรมผู้นำเที่ยว และจัดทำคู่มือการนำเที่ยวให้กับคนในชุมชน สนับสนุนให้นิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เข้ามาออกแบบและทำสตรีทอาร์ตในพื้นที่ โดยให้นักเรียนในพื้นที่มีส่วนร่วม อบรมมัคคุเทศก์ และมัคคุเทศก์น้อยให้กับคนในชุมชน ในด้านการสื่อสารและการตลาด บริษัท สมุทรสาครพัฒนาเมือง(วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ได้มีการจัดทำข้อมูล และใช้สื่อต่าง ๆ ในการเผยแพร่ข้อมูล เช่น การจัดทำเว็บไซต์และช่องยูทูบใช้ชื่อว่า “มาหาสมุทรสาคร” รวมทั้งเพจ “บ้านท่าฉลอม” เพื่อเผยแพร่กิจกรรมการท่องเที่ยว และสถานที่ท่องเที่ยว พบว่ามีการใช้โซเชียลมีเดียช่วยในการสื่อสารประชาสัมพันธ์การออกร้านเพื่อเผยแพร่ข้อมูลและแจกเอกสารการท่องเที่ยวในงานต่าง ๆ

4. ด้านการถอดบทเรียน ได้มีการวัดผลการทำงาน ไม่เฉพาะจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นและดัชนีทางเศรษฐกิจ แต่ให้ความสำคัญกับความสุขและความพึงพอใจของคนในชุมชน คนในชุมชนให้ข้อมูลว่าจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักผ่านสื่อต่าง ๆ จนทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น ผู้ให้บริการรถสามล้อมีรายได้จากการให้บริการนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นและได้รับการอบรมให้เป็นผู้นำเที่ยวนอกจากจะได้รายได้เพิ่มขึ้นแล้วยังเกิดความภาคภูมิใจในพื้นที่ของตน มีการพัฒนาสภาพแวดล้อมในพื้นที่ทั้งในเรื่องความสะอาด มีการต้นไม้ และตกแต่งพื้นที่ด้วยการทำสตรีทอาร์ต ทำให้พื้นที่น่าอยู่มากยิ่งขึ้นจากการสัมภาษณ์พบว่าคนในชุมชนและผู้ปฏิบัติงาน มีความเห็นตรงกันว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้สร้างความเปลี่ยนแปลง และส่งผลดีต่อการพัฒนาชุมชนเกินกว่าที่คาดหวังไว้ ในขณะที่ผู้บริหารให้ข้อมูลว่า มีความคาดหวังว่าจะนำแนวทางการดำเนินงานนี้ไปใช้ในพื้นที่ยื่น ๆ และสร้างการเปลี่ยนแปลงเป็นวงกว้างในจังหวัดต่อไปและพบว่านักพัฒนาโครงการและคนในชุมชนมีความเห็นว่าคุณสมบัติของ

ผู้รับผิดชอบโครงการและนักพัฒนาโครงการได้แก่ความตั้งใจ ทุ่มเท เสียสละเพื่อส่วนร่วมโดยไม่หวังผลตอบแทน ความอดทน และความมุ่งมั่นเรียนรู้ มีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของการส่งเสริมการท่องเที่ยว

จากผลการศึกษาดังกล่าว ได้นำมาสรุปเชื่อมโยงความสัมพันธ์ เป็นรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ท่าฉลอม โดยบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ได้ดังนี้



รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่าฉลอม
โดยบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง(วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานของบริษัทสมุทรสาครพัฒนาเมือง(วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด สอดคล้องกับกระบวนการบริหารงานแบบ POSDCoRB ซึ่งได้ผลดีต่อการบริหารองค์กรเอกชน ในด้านการบริหารบุคลากรซึ่งเป็นปัจจัยหลักของการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนผู้ปฏิบัติงานของบริษัทนอกจากจะได้รับผลตอบแทนเป็นตัวเงิน ในอัตราที่พึงพอใจแล้ว บริษัทยังให้ความสำคัญในเรื่องคุณค่าทางจิตใจที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับจากผลสำเร็จในการทำประโยชน์ให้ชุมชน การได้รับการยอมรับ และมีส่วนในการแสดงความคิดเห็น ในการทำงานนักพัฒนาโครงการจะได้เข้าร่วมทำงานกับฝ่ายบริหารอย่างใกล้ชิด และมีโอกาสร่วมงานกับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ผู้บริหาร และผู้มีชื่อเสียงอยู่เสมอ เป็นการแสดงออกถึงการยอมรับซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการบริหารกิจการเพื่อสังคม

ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้มีการศึกษา สํารวจ และรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม และเรื่องราวของชุมชน ถ่ายทอดสู่คนในชุมชนผ่านการเสวนา และจัดเก็บไว้เป็นเอกสารเป็นการจัดการความรู้ที่สมบูรณ์และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง อีกทั้งการจัดเสวนาที่มีผู้เข้าร่วมมาจากหลายบทบาทและช่วงอายุ เป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ สร้างสัมพันธ์อันดีในชุมชน เป็นการปลูกฝังให้เยาวชนสนใจเรื่องราวของท้องถิ่น ส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ได้มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการท่องเที่ยวชุมชน เห็นได้ชัดจากการทำกิจกรรมในช่วงแรก มีการเปิดประชุมรับฟังความคิดเห็นหลายครั้งในหลายพื้นที่ได้มีการส่งเสริมให้เกิดการตั้งกลุ่มอาสาพัฒนาเมือง แสดงออกเชิงสัญลักษณ์ด้วยเสื้อสีฟ้า เป็นการรวมพลังของคนในชุมชนเพื่อทำประโยชน์ต่อท้องถิ่นเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในชุมชน

ด้านการถอดบทเรียน จากผลการศึกษาพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ทุกรายมีความเห็นว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สร้างความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีให้กับชุมชนเกินกว่าที่คาดหมาย ได้รับความสนใจจากหน่วยงานราชการเข้ามาทำโครงการและจัดสรรงบประมาณเข้ามาในพื้นที่มากขึ้นกว่าในอดีต นอกจากนี้รางวัลต่าง ๆ ที่ได้รับจากหน่วยงานภายนอกเป็นการยืนยันผลการทำงานและการยอมรับได้อีกทางหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จคือ คุณลักษณะของผู้รับผิดชอบโครงการ ซึ่งมีความตั้งใจในการทำประโยชน์ให้สังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ความทุ่มเททั้งเวลาและทุนทรัพย์ในการทำงานความอดทนและความสนใจใฝ่รู้จนสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนได้เป็นอย่างดีรวมถึงเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากคนในพื้นที่ และคุณลักษณะที่โดดเด่นของนักพัฒนาโครงการ นอกจากจะมีความรู้ความสามารถ ยังต้องทำงานอย่างต่อเนื่องทุ่มเท ด้วยความมุ่งมั่นที่จะทำประโยชน์ และมีทักษะในการความสัมพันธ์อันดีกับคนในชุมชนสอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่อง “แนวทางการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” ที่พบว่าปัจจัยสำคัญของความสำเร็จคือคุณสมบัติของผู้นำที่มีความสามารถ เสียสละ และไม่ย่อท้อต่อปัญหา เช่นเดียวกัน (ศิริพร ยังธินะ,2559)

การดำเนินการของ บริษัท สมุทรสาครพัฒนาเมือง (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของนักธุรกิจในพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้ก้าวหน้า โดยการบริหารงานแบบเอกชน มีความคล่องตัว ทำให้สามารถแก้ปัญหาของท้องถิ่นได้ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรพัฒนาเมืองในประเทศไทย” (พรสรร วิเชียรประดิษฐ์,2563)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากผลการศึกษาพบว่า องค์กรในรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคมสามารถช่วยในการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จึงควรมีนโยบายในการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งวิสาหกิจเพื่อสังคมให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งมีนโยบายเพื่อจูงใจให้มีผู้ลงทุนในกิจการเพื่อสังคม ซึ่งจะทำให้เกิดผลต่อการพัฒนาประเทศชาติในวงกว้าง
2. การที่สถาบันการศึกษาทำความร่วมมือกับบริษัทเอกชนในการพัฒนาชุมชน ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อสถานศึกษาเอง และต่อชุมชน ควรสนับสนุนให้มีโครงการความร่วมมือในลักษณะนี้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. พบว่าคุณลักษณะที่สำคัญของผู้รับผิดชอบโครงการและนักพัฒนาโครงการ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนประสบความสำเร็จ คุณลักษณะดังกล่าวน่าจะได้รับ การถอดบทเรียน และถ่ายทอดให้คนในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน การได้มีส่วนร่วมในการทำงานกับบุคคลที่สามารถเป็นต้นแบบที่ดี เป็นโอกาสในการพัฒนาตนเอง และการซึมซับทักษะต่าง ๆ ได้ดีมากกว่าคำบอกเล่า
2. พบว่าในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้มีการสำรวจ ศึกษา วิจัยองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนและนำองค์ความรู้ที่ได้ที่ได้รับเผยแพร่ให้คนในชุมชนและผู้สนใจได้รับรู้ และจัดเก็บเป็นหนังสือ เอกสาร หรือรายงานวิจัย หากสามารถหาแนวทางเพื่อเผยแพร่ความรู้ให้กับคนในชุมชนได้กว้างขวางขึ้น โดยการจัดทำเป็นรูปแบบที่เข้าถึง

ง่าย เหมาะกับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความต้องการหลากหลาย เช่น หนังสือสำหรับเด็ก ที่ยังไม่สามารถอ่านหนังสือสำหรับผู้ใหญ่ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กสามารถเรียนรู้อัตลักษณ์ของท้องถิ่น ปลูกจิตสำนึกรักท้องถิ่นของตนเอง จะเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น

3. จากแนวความคิดส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนของบริษัทที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม โดยการจัดการประชุมรับฟังความเห็น และการส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มอาสาพัฒนาเมืองสมุทรสาครเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ หากสามารถพัฒนาให้คนในชุมชนมีองค์กรที่เข้มแข็งขึ้น มีผู้นำชัดเจน มีทักษะที่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ และขอรับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายได้เอง เพิ่มระดับการมีส่วนร่วมจากเดิมที่คนในชุมชนเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม มาเป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการ โดยมีบริษัทเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษา น่าจะเป็นการสร้างความรู้สึกรับผิดชอบ นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป
4. พบว่าในปัจจุบันมีการสื่อสารการตลาด การใช้สื่อและรูปแบบการนำเสนอได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสามารถสร้างการรับรู้และทำให้คนทั่วไปรู้จักชุมชนท่าฉลอมมากขึ้นในช่วงที่ผ่านมา ในการพัฒนาการสื่อสารต่อไป น่าจะพิจารณาสร้างอัตลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท่าฉลอม ซึ่งโดดเด่น และสามารถสร้างความแตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ เพื่อพัฒนาเป็นจุดขายของชุมชน สร้างความสามารถในการแข่งขันในตลาดการท่องเที่ยวชุมชน
5. จากการศึกษาพบว่า มี กฎหมาย และระเบียบต่าง ๆ ที่ออกมาเพื่อช่วยสนับสนุนองค์กรวิสาหกิจเพื่อสังคม ที่เริ่มบังคับใช้ในปี 2562 โดยเฉพาะด้านมาตรการด้านภาษี ซึ่งน่าจะพิจารณามานำมาสร้างประโยชน์ในการดำเนินงานนอกจากนี้การมีเครือข่ายบริษัทพัฒนาเมืองในหลายจังหวัดน่าจะพิจารณาการร่วมมือกับภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ ระหว่างการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ที่เกิดขึ้นโดยความต้องการของชุมชนเองมีชุมชนเป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการเอง กับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอก และอาจศึกษาขยายผลไปที่การส่งเสริมโดยหน่วยงานภาครัฐในรูปแบบต่าง ๆ เปรียบเทียบกับการส่งเสริมโดยหน่วยงานรูปแบบอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน หรือการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนต่อไป
2. การศึกษาเพิ่มเติมตามแนวคิดกิจการเพื่อสังคม ในลักษณะวิสาหกิจเพื่อสังคม กับการดำเนินการที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้วยกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่ออกมาเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมในช่วงที่ผ่านมาว่าส่งผลต่อสังคมอย่างไร
3. ศึกษาผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและสังคมในพื้นที่ที่เกิดการรวมตัวกันด้วยแนวคิดพัฒนาเมืองอื่น ๆ ซึ่งดำเนินการพัฒนาเมืองตามความต้องการ และปัญหาของแต่ละพื้นที่โดยไม่รอการช่วยเหลือจากภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียว

รายการอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544) คำศัพท์ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.กรุงเทพมหานคร: กองบริการวิชาการและฝึกอบรม.
- กรกช เต็มรุ่งเรืองเลิศ (2561).ข้อจำกัดทางกฎหมายของมาตรการทางภาษีเพื่อส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคม : **ศึกษารณิมาตรการตามพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร ฉบับที่ 621 พ.ศ. 2559**. ศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เข้มทิศพัฒนาเมือง. (2561). **เครือข่ายกิจการพัฒนาเมืองในปัจจุบัน**.เชียงใหม่: เอส พี พับลิชชิ่ง กรุ๊ป.
- จตุพร วิศิษฐ์โชติอังกูร. (2562). "ถอดบทเรียน" เครื่องมือทบทวนเพื่อการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพสูง.สืบค้นเมื่อ 9 สิงหาคม 2566 จาก GotoKnow: <https://www.gotoknow.org/posts/631838>
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2557)
- นิคม สุภาพงษ์. (2565). การถอดบทเรียน: เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้.วารสารบัณฑิตสาเกตบพิตรศรณ, 47-60.
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2561).คุยกับธรรมา บุนยประวิตร มือปั้นบริษัทพัฒนาเมืองทั่ว**ไทย**, สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2566. จาก <https://www.prachachat.net/local-economy/news-141262>
- พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136 ตอนที่ 67 ก หน้า 32 (22 พฤษภาคม พ.ศ. 2562)
- พรสรร วิเชียรประดิษฐ์. (2563). แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรพัฒนาเมืองในประเทศไทย.ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาพร (ศิริอร) ชันธหัตถ์. (2549). **องค์การและการจัดการ**. (พิมพ์ครั้งที่ 8) กรุงเทพฯ: ทิพยวิสุทธี
- มยุรี อนุমানราชธน. 2544. **การบริหารองค์กรไม่แสวงหากำไร: หลักการและการปฏิบัติ** เชียงใหม่: ธนุขพรินต์ติ้ง.
- ศิริพร ยังธินะ (2559). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนตลาดน้ำตลิ่งชันพัฒนาชุมชน มหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ.(2561) ยุทธศาสตร์การยกระดับการท่องเที่ยวไทยให้เกิด**ประโยชน์ต่อชุมชน**, E-Magazine “TAT Review” การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 9 สิงหาคม 2566. จาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article/cbt-thailand/>
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ. (2566). **อพท**.สืบค้นเมื่อ 11 สิงหาคม 2566. เข้าถึงได้จาก <https://www.dasta.or.th/th>